

СЦЕНАРІЙ

поетичного вернісажу

«Довго щирими семи словами до людей промовлятиму я»

(до 140-річчя з дня народження Лесі Українки)

В залі оформлено книжкову виставку «Джерела безсмертного слова »

На столику - квіти, портрет Л.Українки, вишиті рушники, підсвічник

Тихо звучить музика Баха

Виходить ведуча, підходить до книжкової виставки, бере «Біблію» і читає:

Ведуча I:

« І коли це тлінне одягнеться в нетлінне,

а це смертне одягнеться в безсмертя , тоді збудеться написане слово:
«Смерть поглинута перемогою. Де твоя, смерте, перемога ?Де твоє, смерте, жало? »

(«Святе письмо» ст.222)

...І саме в день народження Лесі Українки ці слова із Святого Письма приходять на пам'ять, бо вони передають суть і значення цієї, за словами Івана Франка, «слабосилої хворої дівчини» для України і для кожного з нас.

Лариса Косач, яка ввійшла у національну і світову літературу під прекрасним псевдонімом «Леся Українка», одяглася у нетління, а її переможний дух, її християнська душа дійсно-таки поглинули смерть!

Тихо звучить музика. Ведуча II запалює свічку.

Виходить дівчина в ролі Л.Українки і читає:

Л.Українка

Промінням ясним, хвилями буйними,
Прудкими іскрами, летючими зірками,
Палкими блискавицями, мечами
Хотіла б я вас виховать, слова!

Щоб ви луна гірську будили, а не стогін,
Щоб краяли, та не труїли серце,
Щоб піснею були, а не квилінням.
Вражайте, ріжте, навіть убивайте,
Не будьте тільки дощиком осіннім,
Палайте чи паліть, та не в'яліть!

(Л.Українка «Усі твори в одному томі» ст.67)

Ведуча II

Леся Українка...Це ніжне й дзвінке ім'я належить до найвеличніших імен нашого народу. Псевдонім Лариси Петрівни Косач твердо і назавжди зафіксований у пам'яті кожного українця, і не тільки українця. Леся належить усім, бо її творчість зіткана з різних мотивів світової культури. Гордий дзвін її імені в серцях мільйонів людей породжує не тільки спогад про «Лісову пісню» або «Досвітні вогні», але й палку любов до великої поетеси і гордість за свій народ, що спородив її.

Леся Українка:

Якби вся кров моя уплинута отак,
Як сі слова! Якби моє життя
Так зникло непримітно, як зникає
вечірнє світло!.. Хто мене поставив
сторожею серед руїн і смутку!
Хто наложив на мене обов'язок

будити мертвих, тішити живих
калейдоскопом радощів і горя?
Хто гордощі вложив мені у серце?
Хто дав мені одваги меч двусічний?
Хто кликав брата святую орифламу
Пісень, і мрій, і непокірних дум?
Хто наказав мені: не кидай зброї,
Не відступай, не падай, не томись?
Чому ж я мушу слухати наказу?
Чому втекти не смію з поля честі
Або на власний меч грудьми впасти?
Що ж не дає мені промовить просто:
«Так, доле, ти міцніша, я корюся!»
Чому на спогад сих покірних слів
Рука стискає невидиму зброю,
А в серці крики бойові лунають?..
(«Усі твори ...», ст.68)

Ведуча І.

Небагато в історії таких жінок, у долі яких тілесне і духовне становили б такий контраст. Для кожної людини її фізичні дані, її врода важить дуже багато. А для жінки вони особливо цінні – уміння бути привабливою невіддільне від самої її природи. Хвороба Лесі Українки сточила її жіноцтво, зів'ялила її принадність ще до того, як вона розквітла. Нема необхідності тут нагадувати біографію поетеси, вона відома кожному, хто вивчав літературний процес. Але така сторона Лесиного життєпису, як боротьба з німеччю, - варта нагадування, бо в ній, боротьбі, ховається сила духу, котра зробила з неї велику поетесу.

Ведуча II.

Муки виснажували її з дитинства. З раннього віку навчилася вона «крізь слъози сміятись». Вже в 10 років з'явилися перші ознаки туберкульозу лівої ноги, а незабаром лівої руки. Потім хвороба перекинулася на легені і нирки. В одному з листів 1912 року Леся називає своє життя постійною війною з сухотами. За цю «тридцятилітню війну» вона перенесла кілька складних і болючих операцій. Прикута до ліжка, довго перебувала в гіпсі, ходила то за допомогою милиць, то за допомогою складного і важкого апарата на нозі. Лікувалася в Криму, Одесі, в Бессарабії і Болгарії, Німеччині та Італії, в Єгипті і Грузії. В її житті була постійна і невблаганна війна тіла і духу. Устами своєї героїні Касандри поетеса передрікає свою подальшу долю:

Леся Українка:

(на фоні музики, сидячи в кріслі)

«...мені здається, що я маю перед собою якусь велику битву, з якої вийду переможцем або зовсім не вийду. Коли у мене справді є талант, то він не загине, - то не талант, що помирає від туберкульозу чи істерії! Нехай і заважають мені сі лиха, але зате, хто знає, чи не кують вони мені такої зброї, якої нема в інших, здорових людей...»

Читець I.

Як дитиною, бувало,
Упаду собі на лихо,
То хоч в серце біль доходив,
Я собі вставала тихо.

"Що, болять?" — мене питали,
Але я не признавалась —

Я була малою горда,—
Щоб не плакати, я сміялась,

А тепер, коли для мене
Жартом злим кінчиться драма
І от-от зірватись має
Гостра, злобна епіграма,—

Безпощадній зброї сміху
Я боюся піддаватись,
І, забувши давню гордість,
Плачу я, щоб не сміятись. («Всі твори...» ст. 51)

Ведуча І.

Власна хвороба зробила Лесю чутливою до чужого горя. Вона бачила тяжкий стан рідного народу і, як ніхто інший, бажала змін. Та чи могла слабка дівчина достукатися до далеких володарів, чи хоча б взяти в руки зброю? Проте Леся знаходить інший шлях – її зброєю стало слово. Поетеса поставила свою творчість на захист знедолених, вона прагнула збудити свідомість народу, її слова надихали, закликали до рішучих дій.

Читець ІІ.

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здимає вражі голови з плеч?

Ти, моя щира, гартована мова,
Я тебе видобує з піхви готова,

Тільки ж ти кров з мого серця проллєш,
Вражого ж серця клинком не проб'єш...
Вигострю, виточу зброю іскристу,
Скільки достане снаги мені й хисту,
Потім її почеплю при стіні
Іншим на втіху, на смуток мені.

Слово, моя ти єдина зброє,
Ми не повинні загинуть обоє!
Може, в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем для катів.

(«Всі твори...» ст. 47)

Ведуча II.

І Лесині слова справді стали міцною зброєю. Вони не могли пробачити здоровим, сильним людям їх пасивності, байдужості до горя інших. Поетеса була впевнена, що слід сподіватися навіть без надії, що слід щось робити заради кращого майбутнього.

Леся Українка:

Мріє, не зрадь! Я так довго до тебе тужила,
Стільки безрадісних днів, стільки безсонних ночей.
А тепер я в тебе останню надію вложила.
О, не згасни ти, світло безсонних ночей!

Мріє, не зрадь! Ти ж так довго лила свої чари
в серце жадібне моє, сповнилось серце ущерть,
вже ж тепера мене не одіб'ють від тебе примари,

не зляка ні страждання, ні горе, ні смерть.

Я вже давно інших мрій відреклася для тебе.
Се ж я зрікаюсь не мрій, я вже зрікаюсь життя.
Вдарив час, я душею повстала сама проти себе,
і тепер вже немає мені вороття.

Тільки - життя за життя! Мріє, станься живою!
Слово, коли ти живе, статися тілом пора.
Хто моря переплив і спалив кораблі за собою,
той не вмере, не здобувши нового добра.

Мріє, колись ти літала орлом надо мною, -
дай мені крила свої, хочу їх мати сама,
хочу дихать вогнем, хочу жити твоєю весною,
а як прийдеться згинуть за тебе - дарма!

(«Всі твори...» ст. 114)

Ведуча І.

Сила духу дається Богом кожному, але треба відповідних обставин, щоб ця сила виявилася в усій красі і величі. Щоб вона стала не причиною страждань, а спонукою щастя. Щоб вона навчила інших – у муках бути щасливим. Усі часи вимагали таких жінок, як Леся Українка: не зманіжених, розкішних, розбещених панянок і пань, а героїчних маленьких поборниць тліну. Вони були потрібні, наші українські героїні, у часи Лесі Українки. Вони потрібні і сьогодні, коли Україна знову має шанс стати сильною державою.

Пісня

Ведуча II.

Щоби говорити про Лесю Українку, треба збагнути час, в якому вона жила. А жила вона на зламі двох століть – в кінці ХІХ на початку ХХ ст. треба ознайомитися з оточенням, в якому вона зростала, в якому формувалися її мрії, погляди на життя, довколишній світ.

Леся Українка

На шлях я вийшла ранньою весною

І тихий спів несмілий заспівала,

А хто стрівався на шляху зо мною,

Того я щирим серденьком вітала:

«Самій не довго збитися з путі,

Та трудно з неї збитись у гурті».

Я йду шляхом, пісні свої співаю;

Та не шукайте в них пророчої науки, –

Ні, голосу я гучного не маю!

Коли ж хто сльози лле з тяжкої муки, –

Скажу я: «Разом плачмо, брате мій!»

З його плачем я плач з'єднаю свій.

Чи тільки терни на шляху знайду,

Чи стріну, може, де і квіт барвистий?

Чи до мети я певної дійду,

Чи без пори скінчу свій шлях тернистий, –

Бажаю так скінчити я свій шлях,

Ведуча I.

Миті дитинства...

На диво обдарована дитина вивчає не тільки європейські мови, грецьку, латину, не тільки наповнює душу казковими враженнями чарівного волинського лісу, а й бере активну участь у громадському житті. Не по літах розвинена, вона разом зі своїми ровесниками на руїнах старовинного луцького замку влаштовує «таємничі зібрання». Їй уже тоді світить образ мучениці Жанни д'Арк.

Ведуча II.

Гортаючи матеріали життя і творчості Лесі, потрапляємо на такі цікаві факти:

- Леся Українка народилася другою дитиною в сім'ї Петра і Олени Косачів, після брата Михайла;
- у сім'ї Косачів було шестеро дітей: Михайло, Лариса, Ольга, Оксана, Микола (помер маленьким), Ізидора;
- серед улюблених книжок дітей Косачів були байки Глібова, «Сербські народні думи і пісні», «Робінзон Крузо» Дефо, «Міфи класичної давнини», праці Чубинського. Мати не любила «дитячих книжок», вважала, що вони лише псують дитині смак;
- перший вірш Лесі називався «Надія»;
- сестра Ольга дбайливо зберігатиме родинний архів. Пройдуть роки, Ольга отримає фах лікаря, а згодом напише ґрунтовну, побудовану на фактах, біографію Лесі Українки;
- цікаво знати, що Леся дуже любила музику, була до неї дуже здатна, навіть грала свої власні, дуже хороші імпровізації. З цього приводу вона склала чудову поезію «До мого фортепіано»

Ведуча II.

Про родинне дерево Косачів – Драгоманових можна вести окрему розмову. Хочемо лише сказати, що Леся виросла в колі високоосвічених, заможних, інтелігентних людей.

Батько закінчив гімназію, Петербурзький – Київський університет – юридичний факультет. Він дуже любив Лесю. Вона була схожа на нього як ззовні, так і вдачею.

Надзвичайно любила, поважала, пишалася Леся Українка своєю мамою – Оленою Пчілкою з роду Драгоманових. Окрім письменництва, Олена Пчілка займалася видавничою діяльністю, фольклором, етнографією, громадською роботою і вихованням дітей. Доречно сказати, що вона навчалася у Київському зразковому пансіоні шляхетних дівчат.

Ведуча II.

До кола близьких друзів Косачів слід віднести родину Михайла Старицького, Миколи Лисенка, Івана Труша, членів «Української громади», Антоновича, Левицького та інших.

Цікаво, що батьки Лесі Українки були дуже добрими, порядними людьми по відношенні до селян і тих, хто нижче стояв за своїм соціальним походженням. Сестри Лесі згадували, що до кінця свого життя батько вважав українські справи своїми справами – цікавими, важливими і рідними. Хоча сам він говорив виключно російською мовою.

Читець

Тішся, дитинко, поки ще маленька.

Ти ж бо живеш навесні,

Ще твоя думка літає легенька,

Ще твої мрії ясні.
Мрія полине із думкою вкупці
Геть у далекі світа, –
Крил не втинай сизокрилій голубці,
Хай вона вільно літа!
Чи пам'ятаєш ти казку-дивницю,
Як то колись принесла
Тую цілющу-живущу водицю
Дрібна пташина мала?
Їй не страшні були простори,
Скелі і хвилі морські,
Перелітала найвищії гори-
Мала крильцята прудкі.
Так твоя думка швиденько полине,
Тільки їй волю даси,
І принесе з чарівної країни
Краплю живої роси.
І як приступить журба невсипуша
Та до серденька твого,-
Тая росиця цілюща-живуща
Бути жити його.
Хай же та мрія із думкою в купці,
Лине в незнані світа,-
Крил не втинай сизокрилій голубці,
Хай вона вільно літа!

(«Усі твори...» с.32)

Ведуча I

І ця вільна голубка боролася з усіх сил з хворобами, ставала міцною духом: «Я буду крізь сльози сміятись, буду жити, геть думки сумні» - писала вона. В 28 років вона у Києві готується читати у літературному товаристві свої доповідь «Два напрямки в італійській літературі», потім у Львові виходять її збірки «Думи і мрії», поеми «Давня казка», «Роберт Брюс, Король Шотландський». Цей період подарував їй знайомство із Сергієм Менжинським.

Звучує Музика

(гра на скрипці)

Ведуча II.

Леся Українка і Сергій Межинський...

Трагічна, безмежно сумна, але і водночас духовно висока історія кохання, далеко від повної взаємності. Доля подарувала їм зустріч улітку 1897 року у передмісті Ялти, де поетеса тоді лікувалася. Через хворобу приїхав на курорт і Сергій. Рано осиротівши, він виховувався у бабусі, здобув вищу освіту, багато читав, перекладав, пробував свої сили у публіцистиці. Був великим шанувальником театру. Працював на залізниці в Мінську.

Ведуча I.

Леся Українку вражали краса і чистота цієї людини, постійне внутрішнє горіння. Він був людиною освіченою, інтелігентною, надзвичайно милою і симпатичною. Тонкою, лагідною вдачею Леся і Сергій були подібні одне до одного. Нескінчені, невичерпані розмови з ним відкривали нові світи незнаних уявлень і почуттів, будили нову мрію життя.

Ведуча II.

Літо 1898 року... Воно було незабутнє. Може найкраще, найщасливіше в житті Лесі Українки. Довго блукали полями, вибирались на старовинні степові кургани, плавали човном по річці.

Не часто Лариса Косач могла так оцінити людину: «Він завжди мене розуміє і вірить мені, як своєму найближчому другові».

Леся Українка

(на фоні спокійної музики)

«... Милий мій... Ні, не так, зовсім не так. Ти не мій. Але ти такий милий моєму серцю. Любила тебе... Ні, не так..., зовсім не так. Люблю тебе й нині... Як можна? Як можна вдавати байдужого, коли в душі вулкан кохання не згасає, а розпечена лава пристрасті сповнює кожну заглибину зболеної душі? А я можу. Можу бачити, чути тебе, розмовляти з тобою, відчувати твою присутність, залишаючись зовні байдужою. Ти поряд, але ти далеко... Ти високо, і ніколи не зможу я зрівнятися з тобою. Ти такий хороший... Птах кохання дарує мені свою пісню. Вона не має кінця. І нехай цей спів самотній, але він є. І більшого мені не треба.

Ти живеш, і я поряд з тобою. Я так боюся, боюся за тебе. Єдине, чого прошу у тебе, - живи, будь ласка, живи. Єдине, чого прошу у Бога, - звільнити твій життєвий шлях від страждань. І більше мені не треба...

Пишу тобі листа, але ти його не прочитаєш. Навіщо? Навіщо турбувати твою душу? Хоча я рада, бо маю дар – кохати. Не кожна жінка має таке щастя. Якщо кохати – це щастя, то я - щаслива? Так, я щаслива. Дякую тобі за це...»

Ведуча I.

Проте, розквітлому, нерозділеному коханню Лесі Українки доля відміряла дуже короткий вік. У 1901 році, коли Сергію стало дуже погано, Леся поїхала в зимовий Мінськ доглядати смертельно хворого. Її відмовляли від цієї подорожі рідні. В Мержинського був туберкульоз в стадії загострення, а Леся тільки нещодавно стала почувати себе краще. Родичі боялися, що «палиця Коха» знову причепиться до письменниці (так згодом і сталося). Але ніщо не змогло зупинити закохану. Мов на крилах летіла вона до Сергія, бо знала, що потрібна йому, а він з егоїзмом помираючого просив Лесю написати листа іншій жінці про троянди його кохання, які ніколи не зів'януть.

Ведуча II.

Цю чашу Леся випила до дна. Що може бути трагічніше: вмираючий, знесилений чоловік і безнадійно любляча жінка все розуміють, але нічого не зможуть змінити. Вони не вводили в оману ні себе, ні одне одного. Сергій знав, що Леся кохає його, а Леся знала, що його серце належить іншій жінці.

Читець

Не дорікати слово я дала,
І в відповідь на тяжку постанову
Ти дав колючу гілочку тернову,
Без жаху я в вінок її вплела.
Рясніше став колючий мій вінок...
Дарма, я знала се! Тоді ще, як приймала
Від тебе зброю, що сріблом сіяла,
Я в серце прийняла безжалісний клинок.
Тепер мені не жаль ні мук, ні крові,

Готова я приймать і рани, і терни

За марні мрії, за святії сні

Пречистого братерства і любові.

(« Усі твори ... » ст. 86)

Ведуча І.

Два з половиною місяці, забувши про свої болі, Леся доглядала Сергія. Це був час надзвичайно трагічного напруження. На хвилі чи не найбільшого розпачу кохання вона пише одну із найсильніших своїх драм « Одержима », в якій зрослися воєдино безмірне щастя і безмірний відчай.

Пізніше вона так скаже про цю свою роботу, написану за одну ніч біля помираючого Сергія «Визнаю, що я писала в таку ніч, після якої, вірно, довго буду жити, якщо вже тоді жива залишилася.

Якби мене хто-небудь запитав, як я з усього цього жива вийшла, то я б могла відповісти – «я створила з цього драму».

Ведуча ІІ.

Але і не тільки драму. Цикл її кращих ліричних віршів 1897-1900 років присвячений Сергію Мержинському. Він був опублікований тільки після смерті поетеси і до цієї пори потрясає глибиною і щирістю болю і висоти прекрасного любовного почуття!

Читець

Все, все покинуть, до тебе поинуть,

Мій ти єдиний, мій зламаний квіте!

Все, все покинуть, з тобою загинуть,

То було б щастя, мій згублений світе!

Стать над тобою і кликнуть до бою
Злую мару, що тебе забирає,
Взять тебе в бою чи вмерти з тобою,
З нами хай щастя і горе вмирає.

Ведуча I.

У багатьох її словах часто повторюються два слова «крила» і «пісня». Може бути від того, що найдужчою мрією її завжди було злетіти, переборюючи окупи слабого тіла. А рядки її віршів, наповнені м'якими і сумними наспівами рідної землі, де б вона не знаходилася: під жарким сонцем Єгипту, чи сірим і дошовим небом Німеччини, чи на березі Середземного моря в Греції.

Ведуча II.

Піснею пісень української драматургії можна назвати твір Л.Українки «Лісова пісня». Це дивоцвіт, сповнений віри в перемогу високої мрії, справжнього гармонійного життя:

«Сумує й тужить, мов душа сопілка,
І мавку викликає край села,
Шепоче вітру, мов сестриця гілка,
Любов і пам'ять – вічні два крила»

Драма вперше була поставлена в 1914 році режисером М.Садовським на сцені Київського театру драми.

Ведуча I.

А тим часом для поетеси життя грало останні акти її власної драми. У тридцять шість років вона знову полюбила людину, що на її почуття відповіла не менш щирою і глибокою прихильністю – Климента Квітку. Він був м'яким за характером, замкнутий, сором'язливий; в дитинстві пережив

глибоку особисту драму – виховувався у прийомній родині. Але Квітка так жагуче прив'язався до тендітної хворої жінки з великими сумними очима, що навідріз відмовився її залишити. І, незважаючи на гнів і похмурі прогнози майбутнього молодих, Лесині родичі змушені були погодитися на шлюб дочки.

Ведуча II.

Подружжя обрало Ялту для тривалого проживання. Молоді вирішили відмовитися від допомоги батьків. Усі гроші на лікування важкохворої дружини Климент заробляв сам. Він працював в суді, за фахом був юристом. Прекрасно грав на роялі, чудово знав музику.

Ведуча I.

Протягом подружнього життя Климент Квітка записував пісні, які Леся пам'ятала ще з дитинства. А вже після смерті дружини, в 1917 році видав фото економічним способом двотомник «Мелодії з голосу Лесі Українки». Климент Васильович дожив до 1953 року, переживши дружину на 40 років.

Пісня

Ведуча II.

Леся Українка прожила хоч і коротке, проте надзвичайно цікаве життя – життя сповнене любові, добра, сили волі, мужності і краси. Тому недаремно її твори користувалися і користуються надзвичайною популярністю. Вона добре знана не лише у нашій країні, але й закордоном.

Л.Українка

«Я пройшла прекрасне і складне життя. Мені доля подарувала щастя – залишити свій слід на землі, на якій народилася та яку прославила. Мене

називають: Одержимою, Співачкою досвітніх вогнів, Квітка Ломикамінь,
Дочкою Прометея!

А я - зірка, повірте, зірка, яка спалахнула і згасла»

Вірш про Лесю Українку

Світ опускався на коліна,
Камінний вік хилився ниць,
І прилітала Україна
До мертвих Лесиних зіниць.

Над всі недолі та потали
Над страсті всі та над бої
Безсмертя Лесине вросло
В народ, що породив її.

І квола невисока жінка
Лице підводила бліде,
Народжувалася Україна
Для світу, що над смерть гряде.